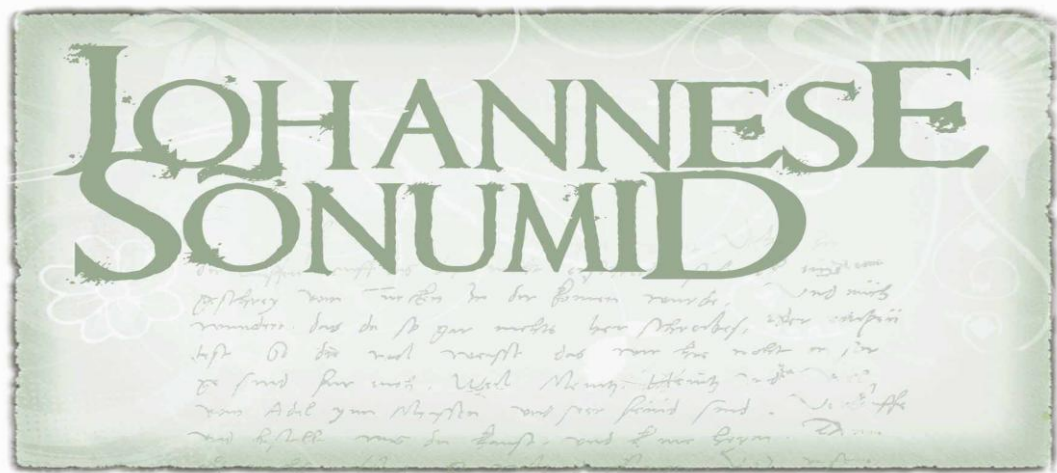

EELK Haapsalu Püha Johannese kogudus

AUGUST 2025

Rahu tuleb palvekätel hoida

Tänavu möödub 80 aastat esimesest ja siiani viimasest korrast, kui 6. ja 9. augustil 1945 heitsid USA pommitajad Jaapani linnadele Hiroshimale ja Nagasakile tuumapommid. Hukkus kuni 246 000 inimest, kellest enamus tsiviilisikud.

Loviisas asub Soome esimene tuumaelektriijaam. 1987. aastal pani sealne pastor Veli-Matti Hynninen aluse rahufoorumile, mis toimub Loviisas alati augusti alguses ja on pühendatud tuumapommi ohvritele. Algas ju Hiroshima tragöödiast tuumaohu ajastu, mis paraku kestab tänaseni. Rahufoorumil on aastate jooksul käsitletud olulisi teemasid, mis seotud konfliktide ennetamise ning kirikute koostööga kriiside lahendamisel. Rahufoorumil on läbi aastate osalenud lisaks kiriku esindajatele ka Soome diplomaadid ja tipp-poliitikud.

1996 olin Loviisa rahufoorumil EELK esindajana pidamas ettekannet meie kiriku käekäigust ja kogemustest nõukogude okupatsiooni ajal. Samal korral andis tollane Soome välisminister ja hilisem president Tarja Halonen üle 3. Loviisa rahupreemia kirjanik Jaan Krossile.

Loviisa rahupreemiat antakse välja iga kolme aasta tagant. 1990. aastal anti preemia Rumeenia ungarlaste piiskopile Laszlo Tegeszile, kes juhtis vastupanu Ceausescu režiimi vastu. Kokku on seni välja antud 7 rahupreemiat ning selle pälvinute hulgas on mitmeid teenekaid kultuuritegelasi, diplomaate ja poliitikuid. Soome president Tarja Halonen sai rahupreemia 2003.

Ka soomlased teavad, et muutliku meelega idanaabri kõrval väikese rahvana püsima jäämine on suur Jumala arm. 1996 külastasin Ahvenamaal Eckerö saart, kus asus kunagi Vene tsaaririigi läänepoolseim postijaam ja seejärel Ida-Soomes Loviisat, kus enne Põhjasõda oli Rootsi kuningriigi idapoolseim postijaam. 1993. aastal sai Loviisa rahupreemia Moskva patriarhaadi metropoliit Kirill. Kas ta pälviks selle ka täna Moskva patriarhina, on rohkem kui küsitav. Kindel on aga see, et kirikute ülesanne on teha rahutööd ning palvetada ka vaenlaste eest. Palveosadusel on rahu hoidmisel ja taastamisel tegelikult palju suurem mõju kui tahetakse või osatakse tunnistada.

Tänavu 2. ja 3. augustil toimuva Loviisa Rahufoorumi teemaks on „Usundid maailmapoliitikas – rahu kuulub kõigile”.

Emeriitpiiskop Tiit Salumäe on saanud kutse, et 2. augustil 2025 Loviisa kirikus vastu võtta 8. Loviisa rahupreemia. Tiit Salumäe on olnud kogu oma pika teenistuse vältel kiriku rahvusvaheliste suhete, oikumeenilise koostöö ja kirikute rahutöö edendaja.

Mart Salumäe
koguduse õpetaja

KOGUDUSE AUGUSTIKUU TEGEVUSKAVA

- R, 1. august** kl 9 hommikupalvus. Teenib õpetaja Mart Salumäe (Jaani kirik).
- L, 2. august** **Lääne praostkonna laulupäev „Kiri algab kirikust” Hanila kirikus.**
Laulupäev on pühendatud raamatuaastale ja repertuaaris on Eesti heliloojate looming. Näitus laululehtedest läbi aegade praost Kaido Saaki erakogust.
Kirikuaias pakutakse suppi, saiakest ja jooki;
kl 15 muusikateadlase Eerik Jõksi ettekanne „Tulle Jummal loja sä põha wajm” – lauldes läbi eestikeelse lauluraamatu ajaloo;
kl 16 laulupäeva kontsert, esinevad Lääne praostkonna ühendkoor ja külalised.
- P, 3. august** kl 11 leeripüha jumalateenistus armulauaga. Issanda muutmise püha ehk kirstgastamisüha. Teema: „Kirstgastunud Kristus”. Teenivad õpetaja Mart Salumäe ja vikaarõpetaja Kristel Engman, organist Lia Salumäe (toomkirik);
kl 14.30 Augustibluusi kontsert. Esineb Bottleneck John (Rootsi), Gospel & Spirituals. Piletiga (toomkirik);
kl 17.30 katoliku missa. Pühitseb piiskop Philippe Jourdan (toomkirik).
- R, 8. august** kl 9 hommikupalvus. Teenib õpetaja Mart Salumäe. (Jaani kirik);
kl 23.30 kontsert „Õõvalguses”. Värvikad laulud laiast maailmast koos koreograafia ja imelise valguskujundusega. Esinevad Canzone mudilaskoor, lastekoor, neidude-naiskoor, Linda Maria Daumas (viul), Teele Mik (vioola), Henri Zibo (akordion), Margus Tokko (kontrabass) ja Arno Suislep (löökpillid), dirigendid Ulrika Grauberg ja Eneken Viitmaa. Pilet eelmüügist 10 € / 5 €, kohapeal 15 € / 8 € (toomkirik).
- L, 9. august** kl 17 kontsert „Peegeldused” kontserdisarjast „Mu süda ärka üles”. Esinevad Andreas Lend (tšello), Jelena Ossipova (kitarr) ja Svetlana Verenitš (orel). Kavas Albeniz, Morricone, Arro, Sisask, Ehala, Pärt jt. Sisepääs vaba annetusega (toomkirik).
- P, 10. august** kl 11 jumalateenistus armulauaga. 9.pühapäev pärast nelipüha. Teema: „Tõde ja eksitus”. Teenivad õpetaja Mart Salumäe ja diakon Tiina Kütt, organist Lia Salumäe (toomkirik).
- R, 15. august** kl 9 hommikupalvus. Teenib õpetaja Mart Salumäe (Jaani kirik).
- L, 16. ja P, 17. august** Haapsalu kodukohvikute päevad. Kohvik Leib ja Lugu (Jaani kirik).
- P, 17. august** kl 11 jumalateenistus armulauaga. 10. pühapäev pärast nelipüha. Teema: „Ustavus Jumala andide kasutamisel”. Teenivad õpetaja Mart Salumäe, vikaarõpetaja Kristel Engman ja Teno Ilves, organist Lia Salumäe (**Jaani kirik**).
kl 18 F. Mendelssohni „Lobgesang” (sümfoonia nr. 2). Eesti Segakooride Liidu suvekooli koor, solistid, orkester ja dirigent Mikk Murdvee. Piletiga (toomkirik).
- K, 20. august** kl 9–19 koguduse väljasõit. Eelregistreerimine ja info: Lia 5303 9835.
- R, 22. august** kl 9 hommikupalvus. Teenib õpetaja Mart Salumäe (Jaani kirik).
- P, 24. august** kl 11 jumalateenistus armulauaga. 11.pühapäev pärast nelipüha. Teema: „Soosinguajad”. Teenivad õpetaja Mart Salumäe ja Kalle Jätsa, organist Lia Salumäe (toomkirik).
- R, 29. august** kl 9 hommikupalvus. Teenib diakon Tiina Kütt. (Jaani kirik).
- P,31. august** kl 11 piiblipüha jumalateenistus armulauaga. 12. pühapäev pärast nelipüha. Teema: „Enese läbikatsumine”. Teenivad emeriitpiiskop Tiit Salumäe, Eesti Piibliseltsi esimees dr. Randar Tasmuut ja diakon Tiina Kütt, organist Lia Salumäe (toomkirik).

KUU JUHTSALM JA PALVE

Tõstkem oma südamed ja käed Jumala poole taevas! *Nl 3:41*

**Kui keegi teie seast kannatab kurja, siis ta palvetagu!
Kui kellelgi on hea meel, siis ta laulgu tänulaule! *Jk 5:13***

Issand, tuleta mulle nii rõõmus kui mures meelde seda, et Sinu poole palvetada on alati kohane ja hea. Pole olemas olukorda, kus meil poleks tarvis Sinu õnnistust ja juhatust. Hea Jumal, innusta mind ikka ja jälle palvele! Aamen.

Lisalugemiseks: *Jh 4:46–54, Mk 8:34–9:1*

KOGUDUS ON OSA KOGUKONNAST

Kogudus osaleb esmakordselt Haapsalu kodukohvikute päevadel

Jaani kirik, üks vanimaid säilinud hooneid Haapsalus, on oma pika ajaloo jooksul olnud nii viljaait kui pühakoda, kus on aastasadade jooksul jagatud nii ihu- kui vaimutoitu.

Haapsalu kodukohvikute päevade raames on kirikuaias ja kirikus avatud kohvik Leib ja Lugu. Laupäeval, 16. augustil oodatakse huvilisi kell 15–21 ja pühapäeval, 17. augustil kell 10–14.

Kohviku menüüs on road hiljuti ilmunud kokaraamatust „Piibel Köögis. Maitserännakud Haapsalust Pühale Maale“: Taaveti hamburger, Aramea pajaroog, Saardu küla heeringaamps rukkileival, apostel Pauluse ploomivaht, paradiisiaia õunakook jm.

Mitmekülgne on ka kultuuriline ja vaimulik „menüü“:

16. augustil

- ⇒ kell 15 esineb Duo Näkken (Frida F. Ingesdatter – orel, *nyckelharpa* ja Marion Selgall – laul), kontserdi toetuseks on teretulnud annetus
- ⇒ kell 16 ja 17 saab nautida Jaani kiriku kaunikõlalise oreli helisid, musitseerib organist Lia Salumäe
- ⇒ kell 17.30 avab õpetaja Kristel Engman piibliaegse toidumaailma saladusi
- ⇒ kell 18.30 vestab õpetaja Mart Salumäe põnevaid lugusid ajast, mil vaimuliku kirjanduse omamine ja levitamine oli keelatud

Kell 19–21 on esimest korda võimalik nautida hõrgutavaid suupisteid ja jooke Jaani kiriku tornis avatud kellatornikambris.

17. augustil

- ⇒ kell 11 algab Jaani kirikus jumalateenistus, jutluses räägib õpetaja Mart Salumäe oma lapsepõlve pastoraadiköögist Kuusalu kiriklas

Kirikukohvikus on müügil Eesti esimene vaimuliku sisuga kokaraamat „Piibel Köögis. Maitserännakud Haapsalust Pühale Maale” (2025).

Kõiki toite saab ka kaasa osta.

Kohvik on avatud ka vihma korral.

Lemmikloomad on oodatud üksnes kirikuaeda.

Parkimine on Jaanimaja hoovis, sisenemine Vee ja Jaani tänava nurgast.

Foto: Meeli Küttim

Tere tulemast osa saama Jaani kiriku erilisest atmosfäärist, põnevatest lugudest ja erilisest maitserännakust! Kirikukohvikut peavad Piibel Köögis toimkonna vabatahtlikud.

TULE TUTVUMA EESTIMAA KIRIKUTEGA!

20. augustil kutsume Haapsalu koguduse liikmeid ja vabatahtlikke kaastöölisi osalema traditsioonilisel taasiseseisvumispäeva reisil. See on suurepärane võimalus külastada Eestimaa kirikuid, tutvuda nende ainulaadse ajaloo, lasta end inspireerida ja veeta koos üks tore päev.

Meie avastusretk algab kell 9 ja koju tagasi plaanime jõuda hiljemalt kell 19. Lähme uudistama viit pühakoda – igaüks neist on põnev ja omanäoline, täis köitvaid lugusid ja legende.

- ⇒ **Kullamaa** kirikus heliseb juba üle 170 aasta Carl August Tantoni ehitatud orel, millel on musitseerinud helilooja, organist ja koorijuht Rudolf Tobias.
- ⇒ **Piirsalu** kirikut kaunistab unikaalne altarimaal, mis on inspireeritud suurest renessanssmeistrist Antonio da Correggio'ist.
- ⇒ **Harju-Risti** kirikuaias seisab Eesti vanim, nõukogude aja üle elanud Vabadussõja ausammas.
- ⇒ **Harju-Madise** kiriku kantsli kõlaräästa tipus kõrgub päikeseratas, mida on peetud ka laeva tüürirattaks.
- ⇒ **Paldiski** Nikolai kirikut ehib Dolores Hoffmanni loodud ja tänavu 9. märtsil õnnistatud uhiuus vitraažaken pühast Nikolausest.
- ⇒ Meie reisi viimane peatuspunkt on Pakri poolsaare tipus asuv pankrannik ja **Eesti kõrgeim tuletorn**. Kõrgusse pürgijaid ootab 275 trepiastet.

Toitlustamine

- Hommikusöök söö kodus.
- Harju-Risti koguduses on meie grupile tellitud lõunaks maitsev supp.
- Soovi korral võta kaasa väike eine pärastlõunaks.
- Paldiskis plaanime enne pangale sõitu teha poepeatuse.

Reisi hind ja registreerimine

Omaosalus transpordi ja lõunasöögi kulude katteks on koguduse liikmetele ja vabatahtlikele kaastöölistele 15 eurot.

Palume registreeruda hiljemalt 10. augustiks, haapsalu@eelk.ee või tel. 5303 9835 (Lia).

Tule koos meiega avastama Eesti kultuuripärandit ja nautima vaimulikku osadust!

Korraldajate nimel

Maria Strauss

TAEVALIKULT RIKAS KOGEMUS NOORTELAAGRIS JäPe

10.–13. juulini toimus Puhjas kristlik noortefestival JäPe, mille tänavune teema oli „Taevalikult rikas”. See pole tavaline noortelaager – JäPe on välja kasvanud EELK kirikunoortepäevadest ja ühendab kristlikke noori vanuses 13–25. Tegemist on oikumeenilise festivaliga, mis pakub sügavat, ühendavat ja rõõmurohket kogemust usust Jeesusesse Kristusesse. Laagri peategelaseks oligi Jeesus.

Olin sel aastal laagri korraldustiimis – minu ülesandeks oli lavakujundus ja pildistamine. See oli juba minu neljas JäPe, kuid eriti rõõmustas mind, et minu õed Gloria (14) ja Grete (12) tulid esimest korda osalema. Grete meenutab: „JäPe tegi minu jaoks eriliseks Jeesus. Poleks meil teda, ei saaks me seda laagrit korralda. Leidsin endale mitu uut sõpra, kellega sai palju naerda ja toredaid mälestusi luua.”

Minu enda jaoks oli kõige liigutavam hetk õhtune palvus Puhja kirikus, mida viisid läbi Hetek ja Mattias Haamer. Laulsime Mattiase

*Henri Lehtsaare seminar
rahataarkusest*

*Õhtupalvuse Puhja kirikus
pidasid Hetek ja Mattias
Haamer*

kitarrimängu saatel kauneid ülistuslaule. Nägin, kuidas see noori puudutas – see oli vaikne, püha ja väga eriline hetk. Laagri jooksul oli palju ühispalvehetki, kus oli tunda Jumala rahu ja osadust.

Aga JäPe ei koosnenud ainult vaikusest ja palvetest. Seminarides räägiti kristlikust rahamajandusest ja arutati, mis teeb meid tegelikult rikkaks. Noored osalesid väikerühmades, kus vahetati piiblitundide, seminaride ja töötubade muljeid. Vembu-Tembu turul punuti patse, sai soetada „rahatarkust” (mille sisu oli ausalt öeldes üsna udune), tantsiti haikala kostüümis *Baby Shark*’i laulu saatel ning muidugi müüdi kooki – sest magus teeb meele rõõmsaks ka siis, kui vihma sajab. Ja uskuge, vihma sadas palju!

Soovitan JäPe laagrit igale noorele, kes soovib Jumalat kogeda, leida uusi sõpru ja arutleda elu üle. Selleks ei pea olema kristlane – piisab, kui oled avatud ja soovid paremini mõista, mida tähendab usk ja mida tähendab olla taevalikult rikas.

JäPe-l osalejate ühispilt

Heategevuslikult Vembu-tembu turult ostetud tätoveeringud

Tekst ja fotod: Rahel Aurelia Strauss

KOOS KUJUNDAME KOGUDUSE INFOVÄLJA

Kokkuvõte Johannese Sõnumite lugejaküsitlusest 2025

Kevadel viisime läbi Johannese Sõnumite lugejaküsitluse, et uurida, kuidas meie lugejad Johannese Sõnumeid loevad ja mida nad muuta soovivad. Täname kõiki 47 vastajat. Toimetuse hindab teie panust väga. Iga arvamus on meie jaoks väärtuslik tagasiside, mis aitab meil väljaannet ja kogu koguduse infovälja veelgi paremaks muuta.

Johannese Sõnumid jõuavad lugejani elektronposti teel

Kõik vastanud loevad lehte peamiselt elektrooniliselt oma postkastist. 8 vastanut (17%) vaatavad seda lisaks ka koguduse kodulehelt, 4 loevad väljaprintiduna. 33 vastanut (70%) avavad lehe enamasti arvutist või tahvelarvutist, umbes üks kolmandik kasutab pigem telefoni. Küsimusele, kas lehte on mugav lugeda, vastas 96% jaatavalt. Ettepanekutena märgiti, et lehte võiks välja saata uudiskirja platvormi kaudu, mis teeks lugemise telefonis veelgi mugavamaks, võiks lisada sisukorra ja teha väljaanne kodulehelt paremini leitavaks.

Neli vastanut mainis, et telliks kuukirja hea meelega ka paberkandjal, kui see oleks tasuta. 92% eelistab jätkata lugemist digitaalselt.

Soovitakse lugeda koguduse elust ja inimestest

Vastajate seas olid kõige populaarsemad rubriigid juhtkiri, koguduse tegevust kajastavad artiklid, kuu tegevuskava ja intervjuud koguduse liikmete ning teiste huvitavate inimestega, mida loeb alati või sageli üle 90% vastanutest. Ka teisi rubriike loetakse märgatava huviga.

Mitmed mainisid, et loevad kõiki lugusid, aga ükski konkreetne kirjutis möödunud aastast ei meenu. Ära mainiti siiski kirjutisi õpetaja Mart Salumäe ametisse pühitsemisest, „Stahli grammatika” ja „Fundamentalisti” etendustest, koguduse vabatahtlike väljasõidust Saaremaale ning valimisteemalisi lugusid. Autoritest kiideti Mart Salumäed, rubriikidest toodi esile juhtkirju ja intervjuusid, lisaks ka lastetööd, koorireise ja Piibel Kõõgis tööd tutvustavaid artikleid.

Info sündmuste kohta liigub eelkõige inimeselt inimesele

Kõige rohkem saavad küsitlusele vastanud inimesed lisainfot koguduse kohta pühapäevastest kantsliteadetest (49%), koguduse kodulehelt (47%) ja teistelt koguduseliikmetelt (45%), mis näitab, et küsitlusele vastasid just eelkõige aktiivsemad kogudusetöös osalejad. Info liigub otse koguduse sees, aga ka digitaalsete kanalite kaudu. Populaarne infoallikas on facebook (40%). Veidi vähem kasutatakse traditsioonilisi infoallikaid nagu Lääne Elu (30%). Vaid iga kümnes vastanu otsib infot kiriku ees olevalt teadetetahvliolt.

See kinnitab, et oluline on hoida tugevana nii kogudusesisene suhtlus kui ka kaasaegsed digikanalid.

Soovitused ja tänusõnad toimetusele

- ⇒ Vähendada lehe mahtu ja keskenduda koguduse elu kajastamisele („less is more”).
- ⇒ Lisada lehe algusesse sisukord, et oleks lihtsam leida huvipakkuvat teemat.
- ⇒ Riputada leht koguduse kodulehele pdf-formaadis, et seda saaks kergemini printida.
- ⇒ Avaldada juhatuse koosolekute kokkuvõtteid ja tihemini persoonilugusid koguduse liikmetest.
- ⇒ Katsetada tänapäevasemaid uudiskirjaplatvorme, et lehte oleks mugavam lugeda ka telefonist.

Lisati ka tänusõnu ja tunnustati toimetust. Näiteks:

„Täna lehe toimetajat ja kaastöölisi väga asjaliku ja hea töö eest!”

„Aitäh sisuka, õpetliku, meelipuudutava ja koguduse elu kajastava lehe eest.”

„Johannese Sõnumite kaudu olen kursis koguduse- ja kirikueluga.”

„Jätkake samas vaimus!”

„Tublid olete kõik!”

Need head sõnad annavad jõudu jätkata ja näitavad, et kuukiri on koguduse liikmetele oluline nii lähedal kui kaugemal. Oleme ka edaspidi avatud teie arvamusele – iga mõte aitab meil üheskoos kasvada!

Kokkuvõtte küsitlusest tegi Maria Strauss

Maria Strauss. Foto: Lääne Elu

JALUTAJA TEEJUHT

Kristlikud märgid Haapsalu linnaruumis 8.

Haapsalu Maria-Magdaleena õigeusu kirik

Haapsalu õigeusu kogudus asutati 1. veebruaril 1836. 22. juulil 1845 pühitseti Püha Kolmainu kiriku nurgakivi. Kogutud annetustega saadi valmis vundament, mis jäi seisma kuni aastani 1851. Pühakoja lõpetamiseks vajalik raha saadi Püha Sinodi otsusega riigikassast. Kirik pühitseti 21. juulil 1852. Pühitsemisel viibis suurvürstinna Maria Aleksandrovna koos lastega, kelle soovil pühitseti kirik püha apostlisarnase salvitooja Maria Magdaleena auks.

Maria-Magdaleena kiriku pühitsemine 21. juulil 1852, kus osales keiserlik perekond.

Georg Wilhelm Timmi joonistus.

Haapsalu luteri kiriku kroonikas on selle sündmuse kohta kirjutatud: „1852. aastal viibisid Haapsalus kuus nädalat Tema Keiserlik Kõrgus troonipärija abikaasa proua suurvürstinna Maria Aleksandrova ja Tema Kõrguse neli poega, suurvürst Nikolai Aleksandrovitš, suurvürst Aleksander Aleksandrovitš, suurvürst Vladimir Aleksandrovitš ja suurvürst Aleksei Aleksandrovitš. Elased De la Gardie lossis. 20. ja 25. juunil külastas Haapsalut ka Maria Aleksandrova abikaasa Tema Keiserlik Kõrgus troonipärija suurvürst Aleksander Nikolajevitš

[tulevane Aleksander II]. Õnnistati sisse vene õigeusu kirik Promenaadil (ehitamist alustati 1845). Kiriku pühitsemise tseremoonial viibis suurvürstinna Maria Aleksandrovna koos lastega. Kirik pühitseti pühale salvitoojale Maria Magdaleenale.”

Eestis ainulaadne paekivist hoone on ehitatud Vassili Morgani projekti järgi klassitsismijärgses eklektilises laadis, kus esineb bütsantsi arhitektuurist laenatud elemente. Kellatornis on kolm 19. sajandil valatud kella. Kiriku juurde ehitati 1859. aastal kaks elamut (Linda tn 2 ja 4), milles on läbi aegade elanud kirikus ametit pidanud inimesed. Kiriku aknaid kaunistavad nüüd Dolores Hoffmanni vitraažid „Euharistia”, „Lootus”, „Jooni lugu”, „Inglite aken”, „Päevatõus” ja „Päevaloojang”.

1964. aastal kirik Nõukogude võimu käsul suleti. Teenistuspaigana lubati kasutada Vanal kalmistul asuvat abikirikut. Tühjaksjäänud pühakoda kasutati kommunaalosakonna laona. 1985. aastal anti see Haapsalu Seitsmenda Päeva Adventistide koguduse kasutusse, kes laguneva kirikuhoone põhjalikult remontis. 1989. aastal omistati Seitsmenda Päeva Adventistide kogudusele esimene Hans Alveri preemia pühakoda taastamise ja seda ümbritseva pargi korrastamise eest. 1990. aastate algul jagunes Eestis õigeusu kirik kaheks. 1994. aastal tagastati kirikuhoone taasregistreeritud Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku Haapsalu kogudusele. Esimene jumalateenistus peeti koguduse templipühul 22. juulil 1994. Vanal kalmistul asuv pühakoda jäi Moskva Patriarhaadi alluvuses olevale Haapsalu Maarja-Magdaleena (Neeva Aleksandri) kogudusele. 1995–2001 kasutasid kirikuhoonet EAÕK Maria-Magdaleena õigeuskogudus ja Seitsmenda Päeva Adventistide kogudus. Seitsmenda Päeva Adventistide kogudus kolis oma uude palvemajja 2001. aastal.

EAÕK Maria-Magdaleena kirik Haapsalus. Foto: Ülla Paras, 2025

Poskad ja Maria-Magdaleena kirik

1915. aastal ostis Tallinna linnapea Jaan Poska Haapsalus suve veetmiseks krundi kuursaali ja Viieristi vahelisele alale. Perekond Poska oli Haapsalu Maria-Magdaleena kirikuga tihedalt seotud lisaks jumalateenistustest osavõtmisele. Seal olid olnud preestrid Jaan Poska ristiisa Nikolai Poletajev (Haapsalus preester 1880–1888) ja Jaan Poska lähedane sõber, tütarde Xenia ja Veera Poska ristiisa Karp Tiisik (Haapsalus preester 1874–1879).

Nikolai Poletajev oli Haapsalus preestriks Aleksander III aktiivse venestamispoliitika algul. Teada on huvitav fakt, et Haapsalus pühitses Poletajev õigeusku esimesed Hiiumaa talupojad. Siinkohal tsiteerin ühte Facebooki kommentaari, mille on teinud Andrus Martin: „Ka esimesed Hiiumaa Käina kihelkonna talupojad salvis 07.07.1884. a. õigeusku preester Nikolai Poletajev. Olles ettevaatlik mees ta ise kohe Hiiumaale ei läinud, pelgas, et õigeusu vastased hakkavad teda süüdistama õigeusu pealesurumises. Jäi aga nõusse hiidlaste palvega nad õigeusku salvida kui nad Haapsallu tulevad. Nii jõudis õigeusk läbi 9 Lelu küla pereisa 1884 Hiiumaale.”

Karp Tiisikut on aga iseloomustatud kui „kõva eestlast” ja rahvuslast. 1913. aasta 24. augustil „Estonia” teatrimaja õnnistamise puhuks peetud õigeusu jumalateenistusel esines Karp Tiisik eestikeelse kõnega, seda kuberneri juuresolekul. Eestimaa kuberner Izmail Korostovets nõudis seepeale Tiisiku tagandamist, kuid ülemprokuröri eestkostel lahenes olukord Tiisiku kasuks. Maria-Magdaleena õigeusu kirikus on laulatatud kolm Jaan ja Constance Poska last ja üks lapselapselaps. 1919. aastal laulatati Vera Poska ja Saaremaa esimene maavanem Timotheus Grünthal. 20. juulil 1921 laulatati Tatjana Poska ja Väike-Lähtru Jumalaema Sündimise kiriku köstri poeg, „Estonia” solist Aleksander Arder. 1944. aastal, enne Eestist Rootsi põgenemist laulatati Jüri Poska ja Haapsalust pärit Helve Loorand. Teadaolevalt Xenia Poska, kes jäi Eestisse ja Nõukogude ajal elas Haapsalus ning töötas siin arstina, käis kirikus kuni elu lõpuni. Xenia Poska suri Haapsalus 1. detsembril 1964. Seni viimane Poskade laulatus selles kirikus toimus 3. augustil 2008, kui laulatati Jüri Poska pojapoeg Joachim Jaan Jacob Poska ja Haapsalust pärit Jevgenia.

*EAÕK Maria-Magdaleena kiriku peauks.
Foto: Ülla Paras, 2025*

Ilon Wikland ja Maria-Magdaleena kirik

Maailmakuulus kunstnik Ilon Wikland (sünd. 5.2.1930 Ilon Pääbo) oli lapsena palju Haapsalus aadressil Linda tänav 2 majas oma isapoolsete vanavanemate juures. Aastatel 1939–1944 elas ta püsivalt Haapsalus ja õppis Haapsalu Linna Algkoolis kuni Vene okupatsiooni eest Rootsi põgenemiseni 1944. aasta sügisel. Iloni vanaisa Aleksander Pääbo (16.4.1874 – 25.2.1953) oli õigeusu koguduse köster ja Haapsalu II algkooli juhataja (I ja II algkool ühendati 1936. a. Haapsalu Linna Algkooliks). Vanaema Julie (4.9.1885–23.7.1971) oli kooliõpetaja. Ilon Wiklandi lapsepõlve Haapsalu kodust on vast kõige toredam raamat „Minu vanaema majas” (eesti keeles ilmus 2006), milles on Iloni illustratsioonid ja Barbro Lindgreni kirja pandud tekst. Sealt saab näiteks teada, et tema kirikuköstrist vanaisa tegi ise viiuleid ja et Ilonile meeldis kuulata kirikukoori, mida vanaisa juhatas.

EFA.402.0.150584

*Ilon Wikland esimest korda peale sõda Haapsalus ja Maria-Magdaleena kirikus.
Foto: Mihhail Naumov, 1989. RA kogu*

Tagasi Haapsallu sai Ilon Wikland esimest korda tulla alles 1989. aastal. Imeline tuhkatriinu lugu – Ilon lahkus 14-aastaselt vineerkohvikesega ja saabus oma imedemaaga, kus see kohvrike kõigile vaatamiseks nüüd on ka näha.

Ülla Paras

KUIDAS ELAD, EELK?

Piiskop Ove Sander: „Jumala abiga on asjad üsna hästi”

Meie häälekandja üldkiriklikke teemasid puudutavas rubriigis saab seekord sõna piiskop Ove Sander, kelle vastutada on EELK diakoonia-, hingehoiu- ja ühiskonnatöö.

Ove Sander on sündinud 4. mail 1970 Tartus. 1988–1994 õppis EELK Usuteaduse Instituudis. Magistrikraadi omandas 1998. aastal AFLC Teoloogilises Seminaris Minneapolis, MN ja doktorikraadi filosoofias kaitses 2005. aastal Tallinna Ülikoolis. Järeldoktor LCMS Concordia Seminary, St. Louis, MO 2007. Ordineeriti aseõpetajaks 16. jaanuaril 1991, pälvis õpetaja õigused 2. detsembril 1994 ning pühitseti piiskopiks 23. aprillil 2024 Tallinna Toomkirikus. Vaimulikuna on ta teeninud Vastseliina (1991–1998) ja Nõmme Rahu kogudusi (1999–2024). Korduvalt on teda valitud kirikukogu liikmeks ning konsistooriumi assessoriks. 1998. aastast on Ove Sander olnud mitmes rollis nii õppejõu kui juhina EELK Usuteaduse Instituudis, 1998–2012

*Piiskop Ove Sander
Foto: ajaleht Eesti Kirik*

pastoraalseminari juhataja. Ta on olnud vaimulike konverentsi juhatuses, Tallinna Diakooniahaigla nõukogu ning Vabariigi Valitsuse ja EELK ühiskomisjoni liige. Ove Sander on abielus Liina Sandergia ning neil on lapsed Samuel, Siimon ja Eimi Mirjam.

Mis on Su hinnang Sinu vastutuses olevate töövaldkondade hetkeseisule?

Ma usun, et Jumala armu ja abiga on asjad üsna hästi, kuid loomulikult saab alati paremini. Oleks tarvis rohkem pöörata tähelepanu meie hooldekodude vaimulikule teenimisele just praegusel ajal, mil seda tööd riik enam otseselt ei finantseeri sotsiaalministeeriumi kaudu vaid KOV-ide kaudu. Tänu Jumalale, neid hooldekodusid on üle kahekümne, kus hingehoiu töö jätkub, kui päris mitmetes on see kahjuks katkenud. Ka diasporaa vajaks rohkem tähelepanu, kuigi olen Jumala abiga püüdnud seda teha. Nii mõnelgi korral on põhjuseks olnud ajapuudus.

Mis on praegu nendes valdkondades kõige aktuaalsemad küsimused ja väljakutsed?

Usun, et Põhja-Eesti piiskopkonnas on Jumala armu ja abiga olukord hea. Meie piiskopkonnas on olnud vaimulikel palju liikumisi. Oleks hea, kui saaksin senisest enam olla toeks nendele vaimulikele, kes jätkavad teenimist uutes paikades. Nagu öeldud, peaks panustama sellesse, et meie hooldekodud siiski leiaksid vajalikud vahendid hingehoiu töö tegemiseks. Kuivõrd riik on eraldanud vahendeid selleks KOV-ide kaudu, oleks tarvis mul olla siin toeks, et hooldekodude ja KOV-ide vahelisi sidemeid tugevdada.

Diasporaa valdkonnas ei ole ma jõudnud külastada Saksamaad, Iirimaa ja Austraaliat ning külastamata on ka mitmed kogudused Ameerikas ja Kanadas. Seda kõike peaks tegema.

Mida tehakse nende lahendamiseks?

Eks tuleb eelkõige paluda Jumalalt jätkuvalt armu, tarkust ja õnnistust. Ja muidugi leida see aeg, et nende oluliste teemadega tegelda. Võimalik, et peab mõtlema ka senisest suuremale kaasamisele ja lisastruktuuride loomisele, et nende teemadega tulemuslikult tegelda.

Mis on nende valdkondade lähimad suuremad ettevõtmised?

Diasporaa osas on plaanis üsna mitu sõitu. Hetkel on töötame selle nimel koos Helsinki piiskopkonnaga, et suurendada Eesti töö rahastust Soomes. Tähelepanu ja toetust vajab Eesti töö arendamine Inglismaal. Veelgi tõsisemat tähelepanu vajavad nii Ameerika ida- kui läänekalda vaimulik teenimine, kus meil täna on väga piiratud vaimulik ressurss. Ja ka ESTO, mille kordaminekule olen oma panust andmas. Püüan kaasas olla ka globaalse eestlaskonna uue arenguvava koostamisel.

Küsis Maria Strauss

LAULUPIDU VIHMAS JA VALGUSES

Haapsalu Püha Johannese koguduse toomkoor valmistas end XXVIII üldlaulupeoks ette terve aasta – ühendav teekond läbiti pühendunult ja üksmeeles.

„Kui jõudsime laulukaare alla esimesse ühisproovi, tundsin suurt tänutunnet,” tunnistas Lia Salumäe, üks toomkoori dirigentidest. „See hetk oli käes – kõik pingutused olid vilja kandnud.” Vihm, mis laulupidu saatis, ei suutnud peotuju hägustada – vastupidi, see lisas kogemusele sügavust. „Ei mäletagi varasemast nii tugevat ja pidevat vihmaadu,” tõdes koorilaulja Anu Turu ja lisas, et sellest hoolimata tekkis juba rongkäigu alguses nii tore meeleolu. „Ilm ei suuda midagi rikkuda, kui eestlased on nõuks võtnud laulda ja tantsida!”

Olavi Tutt arvas, et rongkäik oli seekord kuidagi eriti nauditav: „Tempo oli väga hea ja stabiilne.” Märjad kingad ja rõivad lauljate tuju see ei kõigutanud.

„Kui kõlasid fanfaarid ja algas „Koit” võimsa ühendkoori esituses, oli klomp kurgus ja ma ei suutnud pisaraid tagasi hoida,” kirjeldas koorijuht Lia. „See oli rõõmu, tänutunde ja väsimuse hetk, aga samas ka kergendus ja vabanemine.” Ka toomkoori teine dirigent Sirje Kaasik imetles

lauljaid, kes laulsid suure pühendumusega, ja kuulajaid, kes vaatamata vihmale tõesti kuulasid. „Kontsert oli kõrgel tasemel, lauldi puhtalt ja kauni kõlaga,” märkis ta ja lisas ühe praktilise tähelepaneku, mis võiks olla mõttekohaks järgmise peo korraldajatele: „Meil on puudu üks tore ja hoogne lavalt allatulemise laul.”

Laulupeolised rongkäiguks valmistumas. Foto: Mart Salumäe

Seekord oli kavas palju vaimuliku sisuga laule, mis hinge helisema panid ja lauljate südameid puudutasid. „Minu lemmikud olidki vaimulike rahvalaulude töötlused. Imeilusad!” rõhutas Mare Tereping. Lia Salumäe meenutas, et „Oh Adam, sino essitüs” oli väga mõjus.

Ühine laulukaare all olemine oli midagi palju enam kui lihtsalt laulude äralaulmine. „Kui tagasi mõtlen, meenub rõõm. Rõõm, et elan maal, kus selliseid laulupidusid peetakse,” sõnas Mare Tereping. „Rõõm, et Looja on andnud viisipidamist ja et meie universumis on helid, mida oskajamad mõistavad mitmehäälseks lauluks kokku kirjutada.”

Ka Lea Salumäe tõdes, et hoolimata väsimusest oli suur rõõm kaasa laulda: „Taevaisa kinkis meile laulupeo viimaseks osaks ka helget taevast. Lavalt kõlas kaunis vaimulik laul ja pilvevarjust ilmusid nähtavale päikesekiired.” Mare Tereping arvas, et laulupeo lõpetamisel on nii publiku kui lauljate jaoks mingi eriline vägi: „Ülevus, pühadus, ehedus, ühtekuulumise ja rahvusliku jõu tajumine.” Laulupeo nädalavahetuse viimane õhtu tõi paljudele silma pisara.

Koorilaulja Anu Suik nentis, et laulupeo tule süütamine ja laulukaare all laulmine olid tema jaoks selle suve tipp hetked. „Võrratu oli lõpuühendkoori „Mesipuu” ja ühtekuuluvustunne selles valgussäras,” meenutas ta.

Toomkoori lauljad on südamest tänulikud koorijuhtidele Liale ja Sirjele, kes keerulisel teekonnal koori laulukaare alla aitasid. Iga samm, iga minut, iga noot ja iga pisar olid seda väärt. See oli meie pidu – see ISEOMA, kus said kokku meie rahva vaim, meie usk ja meie laul. „Laulupidude emotsioonid on püsivad ja võimsad. Tasub vaeva näha, et jälle mõne aasta pärast laulukaare alla kokku tulla, laulda ja kogu eesti rahvaga ühes hingata. Loodame, et laulupidu jääb püsima. Siis jääb ka eesti rahvas püsima,” ütles Lia Salumäe.

Maria Strauss

KES ON HELDE, SEDA ÕNNISTATAKSE

Täna südamest kõiki koguduse liikmeid, kes võtavad aktiivselt osa koguduse elust ja toetavad kogudust regulaarselt oma liikmeannetusega.

Annetada võivad ka need, kes pole meie koguduse liikmed, aga kes soovivad meie koguduse tegevust ja me ajaloolise pühakojat üllalpidamist toetada.

Annetusi saab teha sularahas koguduse kantseleis või ülekan­dega koguduse pangakontole: EE811010602003965006 (SEB), EE442200001120274032 (Swedbank), EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS.

Pangakontole liikmeannetust tasudes palume märkida, millise ajavahemiku eest see tehakse. Kõigi pangaülekan­dega laekunud annetuste kohta edastab kogudus info Maksu- ja Tolliametile, et annetaja saaks tehtud annetusest tulumaksusoodustust. Sularahas tehtud annetuste korral saavad tulumaksusoodustust need, kes on koguduse kantseleisse teatanud oma isikukoodi.

Juhatus soovitab liikmeannetuse tasumise hõlbustamiseks vormistada pangas püsikorraldus.

Lihtne võimalus on annetada ka juuresoleva QR-koodi abil. Igaüks andku oma jõu ja soovi kohaselt.

Meie kogudus taotles Muinsuskaitseametilt toetust Haapsalu vanalinna muinsuskaitsealas asuva ja kogudusele kuuluva ajaloolise pastoraadihoone fassaadi korrastamiseks. Projekti kohaselt tuleb vahetada kõik maja aknad, välisüksed ja välisvooder. Muinsuskaitseamet leidis oma vahendite nappusest hoolimata võimaluse hoone taastamise projekti toetada 30 000 euroga, et vähemalt maja tänavapoolne fassaad korda saaks. Projekti selle osa tööde mahuks on 49 000 €, mis tähendab, et omafinantseeringuks tuleb veel leida toetajaid 19 000 € ulatuses. Osaliselt on selle vajaduse katteks juba ka kokkuleppeid sõlmitud. Haapsalu linn toetab linnailmes kesksel kohal asuva hoone korrastamist 12 000 euroga ning otsime teisigi suurema annetusega toetajaid. Ettevalmistused ja läbirääkimised käivad, et saaks töid alustada tänava kohe, kui suvine turismihooaeg lõpeb.

Hoone täielik korrastamine on väga suur töö ning kestab mitu aastat. See on tulevikku vaatav projekt, sest loob võimalused koguduse tegevuseks lississetulekut teenida. Ajaloolise hoone taastamisse saavad oma panuse anda ka kõik Haapsalu suvised külalised. Hoone seinal oleval plakatil on käepärane QR-kood annetuse tegemiseks.

Pühakiri ütleb: „Kes on helde, seda õnnistatakse.” Õp 22:9a

Mart Salumäe
koguduse õpetaja

KUULAMISSOOVITUS

Augusti kuulamissoovituseks valisin Klassikaraadio sarjast „Järjehoidja” neli saadet Cyrillus Kreegi elust ja loomingust. Stuudios on muusikateadlane Tiia Järg.

- <https://klassikaraadio.err.ee/1001569/jarjehoidja-helilooja-cyrillus-kreegi-1889-1962-paritolu-isa-gustav-konstantin-kreek-16-11-1852-16-11-1916>
- <https://klassikaraadio.err.ee/1609641761/jarjehoidja-cyrillus-kreek-reekviem>
- <https://klassikaraadio.err.ee/1609524065/jarjehoidja-cyrillus-kreek-135-aastat-sunnist-3-12-1889-26-03-1962>
- <https://klassikaraadio.err.ee/1609285223/jarjehoidja-cyrillus-kreek-3-12-1889-saanika-26-03-1962-haapsalu>

Tiia Järg. Foto: ERR

Head kuulamist!
Mart Salumäe

NATUKE NALJA

Raamatust „Kirikunaljad II”, Johannes Esto Ühing, Tartu 2000

Kaks anekdooti, millest arusaamine nõuab natuke ajaloo tundmist:

Itaallane võtab protsessioonil välja punalipu ja asub rongkäigu ette. Kui preester teda korrale kutsub, ütleb itaallane: „See lipp on minu pühim sümbol ja täna lehvib see minu käes madonna auks.”

Lääne diplomaat võtab osa riigivisiidist (nõukogudeaegsesse, toim.) Poola. Pühapäeval kirikusse minnes kohtab ta seal läbirääkimiste partnerit.

„Kas te olete katoliiklane?” küsib ta.

„Usklik,” kõlab vastus, „aga mitte praktiseeriv.”

„Ma mõistan,” ütleb külaline, „te olete kommunist.”

„Praktiseeriv,” kostab teine, „aga mitte usklik.”

FOTOMEENUTUSI JUULIST

Põhja-Saksa kirikudelegatsioon Haapsalus

12. juulil külastas Haapsalut kõrgetasemeline delegatsioon Põhja-Saksamaa evangeelsest kirikust. Külalised käisid toomkirikus ja Rannarootsi muuseumis. Piibel Kõõgis toimkond kattis külalistele Jaani kirikusse lõunalaua. Delegatsiooni saatis peapiiskop Urmas Viilma koos abikaasa Eglega

Fotod: Mart Salumäe

Piibel Köögis maitserännakud Muhu saarel

26. juulil tutvustas Piibel Köögis maitserännakute loometiim kokaraamatut Sumari raamatukohvikus Muhus. Kuumal suvepäeval vesteldi hubases raamatukohvikus lisaks kokaraamatule Pühakirja ja toidu seostest, otsisime vastust küsimusele, mida sõid Jeesus ja jüngrid viimisel ühisel söömaajal ning kõnelesime sellest, et söömine ei ole üksnes füsioloogiliste vajaduste rahuldamine, vaid kultuuriline tegutsemine, millega kaasnevad kindlad kombed ja rituaalid.

Fotod: Arbo Rae

Haapsalu XXXII vanamuusikafestival

24.– 27.07.2025

KUNSTILINE JUHT / ARTISTIC DIRECTOR SAALE FISCHER

XXXII

HAAPSALU VANAMUUSIKA FESTIVAL

HAAPSALU EARLY MUSIC FESTIVAL

24.07 / 20:00
Toomkirik /
Cathedral

Bachi kantaadid / Bach's Cantatas
BWV 93, 70, 133 & 147
Maria Valdmaa, Katriina Heikkilä ^{PL},
Benjamin Glaubitz ^{DE}, Janari Jorro
Tumult Ensemble
Festivali barokkorkester
Dirigent / Conductor Toomas Siitan

25.07 / 17:00
Jaani kirik /
St. John's Church

**Telemanni fantaaslad sooloviilule /
Telemann's Fantasias for Solo Violin**
Matgorzata Malke ^{PL}

25.07 / 20:00
Toomkirik /
Cathedral

**Kõigi lemmikud – hullumiseni korratud /
Everyone's Favourites – The Madness of
Repetitions**
(oh!) Orkestra Essence ^{PL}
Kunstiline juht / Lead Martyna Pastuszka

26.07 / 17:00
Jaani kirik /
St. John's Church

**Kahe maailma vahel:
ars nova tippudel / Between Two Worlds:
on the cusp of the Ars Nova**
Trio Mediaeval ^{NO}

26.07 / 20:00
Toomkirik /
Cathedral

Musica Rigensis
Ars Antiqua Riga ^{LT}
Kunstiline juht / Lead Pēteris Vaicikovskis

27.07 / 14:00
Toomkirik /
Cathedral

**Vana muusika – noored mängijad /
Ancient music – young players**
Haapsalu varajase muusika noortelaagri
lõppkontsert / Closing concert of the festival
youth summer course

27.07 / 17:00
Jaani kirik /
St. John's Church

Armastuse seitse palet / The Seven Shades of Love
Maria Listro (sopran / soprano)
Ansambel / Ensemble Floridante

27.07 / 20:00
Toomkirik /
Cathedral

Goldbergi variatsioonid / Goldberg Variations
Johann Sebastian Bach (1685–1750) seade / arr. Nevermind
Ansambel / Ensemble Nevermind ^{FR}
Anna Besson (flööti / flute)
Louis Crea'h (viilul / violin)
Robin Pharo (viola da gamba)
Jean Rondeau (klavessiin / harpsichords)

studiovocale.ee

Haapsalu XXXII vanamuusikafestival tõi taas kokku maailma tipptasemel muusikud, püsiva väärtusega muusika ja pühendunud kuulajaskonna. Vaatamata kõikjal valitsenud rõskehle leitsakule toimus kaheksa suurepärase kontserti. Fotod: Mart Salumäe ja Tiit Voort

SÜNNIPÄEVAD AUGUSTIS

1. august	Anne Julge Tõnu Järve	
2. august	Eva-Maria Kollom	
4. august	Tarmo Engman	
	Anne Kalberg-Sägi	50
	Kaarel Kõuts	
5. august	Eha Toomsar	86
	Sirje Jätsa	
8. august	Lilia Sepp	89
	Tiiu Mihelson	
9. august	Kauri Kliss	
10. august	Margi Martin	
	Rael Ojasoo	
11. august	Katarina Reiljan	
12. august	Vaike-Lisette Soostar	92
14. august	Matti Talbonen	
15. august	Tiit Taavits	
16. august	Sirje Lämmergas	71
	Ene Talbonen	
	Sten Marcus Testmann	
	Jonar Ilves	30
	Elsa Küla	
18. august	Anneli Randla	
19. august	Mihkel Kõre	
21. august	Aita Kaur	82
22. august	Hannes Alttoa	15
	Moona Ojasoo	
24. august	Kasso Kaasik	
	Lea Salumäe	
25. august	Kairi Kliss	
26. august	Loviise Vare	
	Deliise Vare	15
28. august	Lilija Kuusemäe	
	Andres Huul	
	Maarja Reinaste	
	Martti Ungert	
29. august	Laura-Liisa Leit	15
	Ricko Leit	
31. august	Leini Vahtras	
	Markus Jätsa	

**PALJU ÕNNE JA ROHKET ÕNNISTUST
SÜNNIPÄEVALASTELE!**

EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS

Kantselei 473 7166, Kooli 6, 90501 Haapsalu
Õpetaja 5346 7922
E-post haapsalu@eelk.ee
Koduleht haapsalu.eelk.ee
Facebook facebook.com/Haapsalukirik
Pangakonto EE811010602003965006 (SEB), EE442200001120274032 (Swedbank),
EELK HAAPSALU PÜHA JOHANNENE KOGUDUS
Registrikood 80210533

Koguduse kantselei avatud kolmapäeval ja reedel kell 10–14.

Kohtumine koguduse õpetajaga palume varem kokku leppida.

Koguduse infokiri Johannese Sõnumid saadetakse soovijaile e-postiga. Palume teie abi, et infokirja saaksid võimalikult paljud huvilised. Teatage soovijate e-posti aadressid koguduse kantseleisse. Ootame lugejate kaastöid, küsimusi ja ettepanekuid, millest Johannese Sõnumites lugeda soovitakse.

Jaani kirik avatud reedeti kell 11–14, laupäeviti kell 11–17 ja pühapäeviti kell 13–16.

Toomkirik avatud iga päev kell 10–18, sissepääs piiskopilinnuse muuseumi kaudu. Teelistele avatud pühapäeviti kell 10–12.30.

Koguduse külalistele on kirikud avatud ettetellimisel.

EELK tegemistest saab lugeda e-kirik.eelk.ee, eelk.ee ja www.eestikirik.ee.

TOIMETUS

Mart Salumäe	mart.salumae@eelk.ee , 5346 7922
Tiit Salumäe	tsalumae@yahoo.com
Kristel Engman	engmankristel@gmail.com
Lia Salumäe	salumae.lia@gmail.com
Maria Strauss	mariastrauss@gmx.de
Andra Kirna	andra@kirna.eu
Sirje Jätsa	sirjejatsa2@gmail.com
Teno Ilves	teno.ilves@gmail.com
Anne Vooremaa	annevooremaa933@gmail.com
Heli Tammik	vanakaru11@gmail.com

Koguduse häälekandja ilmub alates septembrist 2008.

Issand, Sina tead, et kõik me soovime maa peale rahu!